

มรดกทางวัฒนธรรม ใครควรเป็นเจ้าของ

อัมพร คำพิพนธ์*

โบราณวัตถุในประเทศที่กำลังพัฒนา (Under Development Country) ได้ลดน้อยลงและมีแนวโน้มที่จะลดลงต่อไป วัตถุโบราณจำนวนมากได้ถูกส่งออกเป็นสินค้าไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมาย และผิดกฎหมาย ในปัจจุบันรัฐบาลของประเทศที่กำลังพัฒนา ยังให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหาในเรื่องการลักลอบค้าขาย วัตถุโบราณน้อย เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนเพิกเฉยต่อการกระทำดังกล่าว แต่หันไปให้ความสนใจต่อการพัฒนาด้าน วัตถุและเทคโนโลยีที่ทันสมัย มากกว่าที่จะมานุรักษ์ปรับปรุง โบราณสถานไว้เพื่อเป็นมรดกให้กับบุตรหลานในอนาคต อาจเป็นเพราะรัฐบาลและประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ ถึงคุณค่าอันแท้จริงของโบราณวัตถุ ซ้ำยังมองว่าเป็นของเก่าล้ำ สมัย ไร้ประโยชน์ที่จะเก็บอนุรักษ์ไว้

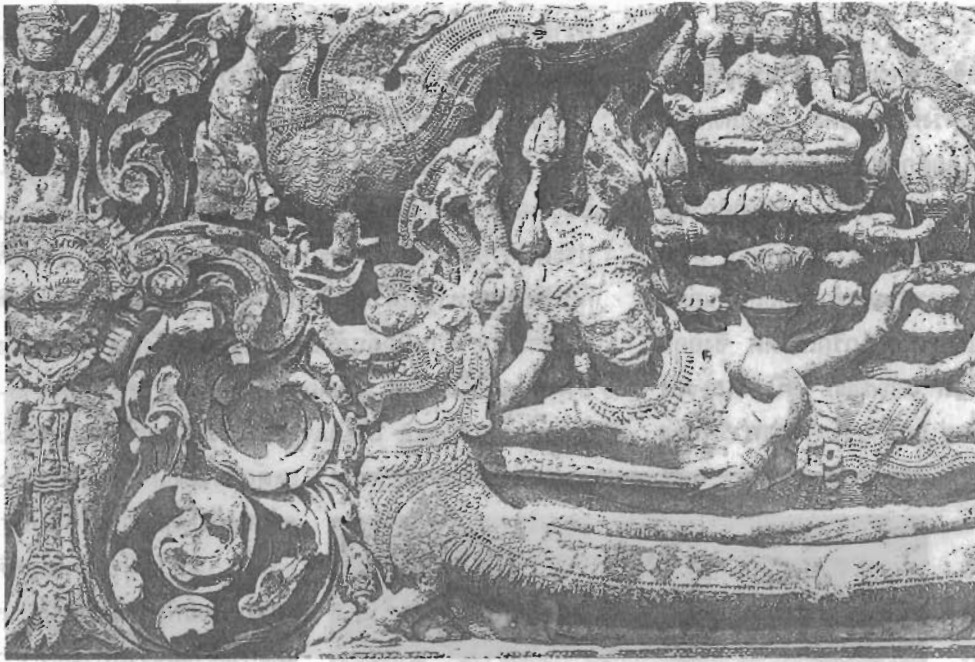
ในทางตรงกันข้าม ประชาชนบางกลุ่มในประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้หันมาสนับสนุนการเก็บสะสมโบราณวัตถุ เพื่อการศึกษา และวิจัย และเพื่อความบันเทิงใจกับการได้มีวัตถุ โบราณไว้ในครอบครอง เมื่อประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้วมีความสนใจในวัตถุโบราณสูง จึงทำให้เกิดธุรกิจการค้า วัตถุ โบราณเพิ่มเป็นเงาตามตัว นักค้าวัตถุโบราณได้ทำการ จัดหาวัตถุโบราณ ด้วยการกว้านซื้อของเก่าจากตลาดทั่วโลก โดยเฉพาะจากประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีความต้องการเงินทุนสูง และด้วยความไม่รอบรู้และการขาดประสบการณ์ของประชาชน และรัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนา ทำให้มีการขายวัตถุโบราณ ของชาติและมีการลักลอบขุดค้นและนำมาขายอย่างผิดกฎหมาย เป็นเหตุให้วัตถุโบราณที่มีค่าทางวัฒนธรรมจำนวนมากหายไปจากประเทศของตน และเป็นการยากที่จะนำกลับ

คืนมาได้ บางชิ้นก็สูญหายไปอีกด้วย

ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และฮ่องกงมีเงินทุนสูงที่จะซื้อวัตถุ โบราณไปเก็บสะสม และแสดงตามพิพิธภัณฑ์ที่พร้อมด้วย อุปกรณ์ที่ทันสมัย ตามห้องวิจัยของมหาวิทยาลัย และตาม สำนักงาน ซึ่งแน่นอนว่าวัตถุโบราณจำนวนมากหาได้จาก การซื้อในราคาถูกจากตลาดมืด หรือโดยผ่านพ่อค้าคนกลางใน ประเทศโลกที่สามนั่นเอง

นักธุรกิจค้าวัตถุโบราณมีการจัดเสนอราคาค่าตอบแทน เป็นมูลค่าสูง สำหรับชิ้นส่วนที่สวยงามและมีอายุยาวนาน จึง ทำให้มีการลักลอบขนย้ายวัตถุโบราณ จากโบราณสถานที่ เก่าแก่ ซึ่งยากที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจะดูแลให้ทั่วถึง เมื่อใด ก็ตามทีวัตถุโบราณเหล่านั้นตกไปถึงมือผู้ซื้อของเก่า การจับ กุมหรือดำเนินคดีตามกฎหมายเป็นเรื่องยากลำบาก เพราะ เจ้าหน้าที่ไม่มีหลักฐานอ้างอิงว่า ชิ้นส่วนนั้น ๆ มาจากไหน อยู่ในความคุ้มครองของใคร และมีประวัติเป็นมาอย่างไร ทั้ง นี้ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายเองพยายามที่จะหลีกเลี่ยงข้อบังคับทาง กฎหมาย โดยการปิดบังข้อมูล หรือในบางกรณี ทั้งผู้ซื้อและ ผู้ขายไม่ได้สนใจในการเก็บข้อมูลไว้อ้างอิงเลย จึงเป็นการ ยากลำบากที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจะนำวัตถุโบราณเหล่านั้น คืนสู่แหล่งที่มา นอกจากจะนำไปเก็บรักษาไว้เพื่อสืบหาข้อ มูลต่อไป ธุรกิจการค้าวัตถุโบราณบ่อยครั้งแอบแฝงมาพร้อม ภัยสงครามระหว่างประเทศ เริ่มจากในอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน มีสองเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้นแล้ว และอีกเหตุการณ์ที่กำลังเป็น ไปในทุกวันนี้ เหตุการณ์เหล่านี้ ชนชาวโลกควรบันทึกไว้ตลอด ไป สองเหตุการณ์แรก คือการเรียกร้องคืนวัตถุโบราณที่ถูก นำออกนอกประเทศอย่างผิดกฎหมาย คือ การขอลิ้น เอลจิน มาร์เบิล (Elgin marbles) หรือรูปสลักหินอ่อนจากพิพิธภัณฑ์ ลอนดอนในประเทศอังกฤษ และการขอคืนทับหลังนารายณ์

* แผนกวิชาศิลปศึกษาภาควิชาการศึกษาศิลปะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ศิลปะสลักหินหลังนารายณ์
บรรทมลินทร์ จากปราสาท
เขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
พุทธศตวรรษที่ 17 ทับหลัง
ในประเทศไทย, หน้า 91

สถาปัตยกรรมของชาวพื้นบ้านเขมรซึ่งภาพเหล่านี้ มีความสำคัญมาก ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวเขมรโดยตรง

การลักลอบขุดกูโบราณจากนครวัด และจากโบราณสถานในประเทศเขมร สามารถติดตามข่าวได้ตามหนังสือพิมพ์ และวารสารทั่วไป รวมทั้งการเสนอขายงานศิลปะเขมร ตามภาพโฆษณาในวารสารต่างประเทศ

เหตุการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลของเขมรไม่มีอำนาจที่จะควบคุมขุดกูโบราณ อันเป็นสมบัติของชาติตนเอง รวมทั้งชาวเขมรไม่ให้การต่อต้าน ยอมให้บุคคลกลุ่มน้อยร่วมมือกับพ่อค่านักธุรกิจทำการลักลอบค้าขายมรดกของชาติตน แสดงถึงการขาดคุณธรรมของนักธุรกิจผู้ค้าขุดกูโบราณ ทั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เมื่อรัฐบาลและประชาชนยอมให้เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเรื่อย ๆ อดีตของเขมรก็จะถูกกลืนและลบเลือนไป คงจะจารึกไว้แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์ชาติเขมรเท่านั้น ขุดกูโบราณตัวจริงไม่มีเหลือให้ชนรุ่นหลังได้ดูอีกต่อไป จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียใจและเสียขายเป็นที่สุด

ผู้รับผิดชอบด้านการเก็บรักษาโบราณวัตถุในประเทศที่กำลังพัฒนา ควรเข้าใจด้วยว่าขุดกูโบราณขึ้นใหม่ก็ตาม เมื่อถูกเคลื่อนย้ายจากสถานที่เดิมแล้ว ความหมายของขุดกูชิ้นนั้นจะเปลี่ยนไป ขุดกูโบราณแต่ละชิ้น มีความสมบัตย์ควบคู่

ไปกับสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิม คุณีคุณค่า มีความหมายทางวัฒนธรรม มีความงาม มีความน่านับถือในตัว ตลอดจนมีเอกลักษณ์ในตัวของมันเอง คุณีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น ซึ่งแสดงออกถึงความเชื่อของสังคมในอดีตที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เป็นความรู้ลึกลับใจของบุคคลผู้อยู่ใกล้และผู้ไปเยี่ยมเยือน แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่ขุดกูโบราณดังกล่าวถูกเคลื่อนย้ายจากที่เดิม ไปจัดแสดงตามพิพิธภัณฑ์ ตามห้องสะสมหรือตามบ้าน ความหมายและคุณค่าของขุดกูชิ้นนั้น ๆ จะลดลงหรือเปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่พบเห็นก็มองเห็นความสำคัญลดน้อยลงไปด้วย หรืออาจจะไม่เห็นความสำคัญเลย เพราะไม่สามารถเชื่อมโยงขุดกูโบราณชิ้นนั้น กับเหตุการณ์ที่ควรจะเป็นจริง

การลักลอบขุดกูโบราณ เพื่อค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย เป็นการเห็นแก่ได้ชั่วคราว แต่การสูญเสียมรดกของชาติที่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรม เป็นการสูญเสียที่ร้ายแรง และอาจไม่มีวันที่จะนำกลับมาอีกเลย สำหรับรัฐบาลและประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว ควรจะหันมาสนับสนุนประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยการหยุดการซื้อขุดกูโบราณ และนำเงินทุนนั้นมาช่วยเหลือในการอนุรักษ์ นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยปรับปรุงสถานที่ และทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณคดีศึกษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาติได้ขจัดใจ แทนที่จะซื้อขุดกูโบราณไปเพื่อ

ดูความสวยงามเท่านั้น วัตถุโบราณส่วนใหญ่ที่เห็นกันตามพิพิธภัณฑ์ สูญเสียความขลังและพลังแห่งความเชื่อถือ แต่วัตถุโบราณจะดูเด่นเป็นสง่าเมื่ออยู่ในสถานที่เดิมของมัน

ประชาชนทุกชนชาติ ทุกยุคทุกสมัย พึงมีจิตสำนึกเสมอว่าวัตถุโบราณและโบราณสถาน เป็นสิ่งบ่งบอกถึงวิวัฒนาการของบุคคล ถึงแนวความคิด ความเชื่อ ที่มาจากการเสียสละเวลา ทุนทรัพย์ แรงกาย แรงใจ เพื่อจะสร้างมันขึ้นมา เมื่อไหร่ก็ตามที่วัตถุโบราณเหล่านี้ตกอยู่ในมือของผู้ที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างแท้จริง วัตถุโบราณก็จะเป็นได้แค่เครื่องประดับเก่า ๆ ดูสวยงามแต่ไม่มี ความหมายแท้จริง นักโบราณคดีและนักเขียน ไรต์ (Michael Pye) กล่าวว่า ‘Some things die when they are taken away from the place where they have meaning. Something wonderful becomes a scrap of skin or gold, presenting“ loveless problems of conservation.’ ‘บางสิ่งบางอย่างดูไม่มีชีวิตชีวาถ้ามันถูกพรากจากสถานที่ที่เหมาะสมและมีความหมาย บางสิ่งบางอย่างที่มีค่านามาศรัญย์กลับกลายเป็นสิ่งไร้ค่า เช่น เศษเนื้อหนังมังสา หรือผงทอง เหล่านี้นำมาซึ่งอุปสรรคในการอนุรักษ์’

การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ดีที่สุด คือ การร่วมมือกันของประชาชนทั้งในประเทศในโลกที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา โดยศึกษาทำความเข้าใจถึงคุณค่าของโบราณวัตถุทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต อย่าทำลายให้สูญหายไป อย่าทำให้ชนชาติที่กำลังพัฒนาถึงกับต้องเดินทางข้ามประเทศชาติของตนเพื่อไปดูมรดกของชนชาติตนยังต่างประเทศ หรือไม่มีโอกาสรู้เลยว่า มรดกของชนชาติตนนั้นมีอะไรบ้างที่ยังเหลืออยู่

หนังสืออ้างอิง

Biers, William R. *The Archaeology of Greece*.

Ithaca, New York : Cornell University Press, 1980. P.220.

Groix, Horst de la and Richard G. Tansey. *Gardner's Art Through the Ages*.

New York : Harcourt Brace Joranovich, 1986. P. 153

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ ม.ร.ว. *ทับหลังในประเทศไทย* กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2531 หน้า 91